

بسم الله الرحمن الرحيم

« منافقین »

وجه تسمیه ی منافق ؛ وجه تسمیه منافق از "نفق" بمعنی نقب است که از راهی به دین وارد و از راه دیگری خارج میشود.^۱

۱. منافقینی که به حدیث گویی در بین مردم مشغول می شدند تا به اصحاب شبیه تر شده به جاه و مقام برسند . اگر مردم توجه می کردند که حدیث خوانی کار هر شخصی نیست و تخصصی می خواهد که باید از اهلش دریافت شود به راحتی فریب نمی خوردند .

فِي أَيْدِي النَّاسِ حَقًّا وَ بَاطِلًا وَ صِدْقًا وَ كَذِبًا وَ نَاسِخًا وَ مَنْسُوخًا وَ عَامًّا وَ خَاصًّا وَ مُحْكَمًا وَ مُتَشَابِهًا وَ حِفْظًا وَ وَهْمًا وَ لَقَدْ كُذِبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلَى عَهْدِهِ حَتَّى قَامَ خَطِيبًا فَقَالَ مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ وَ إِنَّمَا أَتَاكَ بِالحَدِيثِ أَرْبَعَةُ رَجَالٍ لَيْسَ لَهُمْ خَامِسٌ

رَجُلٌ مُنَافِقٌ مُظْهِرٌ لِلإِيمَانِ مُنْصَنِعٌ بِالإِسْلَامِ لَا يَتَأَنَّمُ وَ لَا يَتَحَرَّجُ يَكْذِبُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مُتَعَمِّدًا فَلَوْ عَلِمَ النَّاسُ أَنَّهُ مُنَافِقٌ كَاذِبٌ لَمْ يَقْبَلُوا مِنْهُ وَ لَمْ يُصَدِّقُوا قَوْلَهُ وَ لَكِنَّهُمْ قَالُوا صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ رَأَاهُ وَ سَمِعَ مِنْهُ وَ لَقِفَ عَنْهُ فَيَأْخُذُونَ بِقَوْلِهِ وَ قَدْ أَخْبَرَكَ اللَّهُ عَنِ الْمُنَافِقِينَ بِمَا أَخْبَرَكَ وَ وَصَفَهُمْ بِمَا وَصَفَهُمْ بِهِ لَكَ ثُمَّ بَقُوا بَعْدَهُ فَتَقَرَّبُوا إِلَى أَيْمَةِ الضَّلَالَةِ وَ الدُّعَاةِ إِلَى النَّارِ بِالزُّورِ وَ الْبُهْتَانِ فَوَلَّوهُمْ الْأَعْمَالَ وَ جَعَلُوهُمْ حُكَّامًا عَلَى رِقَابِ النَّاسِ فَأَكَلُوا بِهِمُ الدُّنْيَا وَ إِنَّمَا النَّاسُ مَعَ الْمُلُوكِ وَ الدُّنْيَا إِلَّا مَنْ عَصَمَ اللَّهُ فَهَذَا أَحَدُ الْأَرْبَعَةِ ...^۲

۲. راه مهم تشخیص منافق در جامعه اسلامی ، دشمنی با امیرمومنین (ع)

۱ . قاموس قرآن ، ج ۷ ، ص ۹۹

۲ . صبحی صالح ، ج ۱ ، خ ۲۱۰ ، ص ۳۲۵

وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَوْ ضَرَبْتُ حَيْشُومَ الْمُؤْمِنِ بِسَيْفِي هَذَا عَلَى أَنْ يُبْغِضَنِي مَا أَبْغَضَنِي وَلَوْ صَبَبْتُ الدُّنْيَا بِجَمَّاتِهَا عَلَى الْمُنَافِقِ عَلَى أَنْ يُحِبَّنِي مَا أَحَبَّنِي وَذَلِكَ أَنَّهُ قُضِيَ فَأَنْقَضَى عَلَى لِسَانِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ يَا عَلِيُّ لَا يُبْغِضُكَ مُؤْمِنٌ وَلَا يُحِبُّكَ مُنَافِقٌ .^٣

ابودر می گوید: ما منافقان را (با چند چیز) می شناختیم: تکذیب خدا و رسول صلی الله علیه و آله (با اعمالشان)، نفرستادن صلوات (بر رسول و آل او) و کینه توزی نسبت به علی بن ابیطالب.^٤

٣. منافق از مشرک خطرناک تر است .

قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِنِّي لَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي مُؤْمِنًا وَلَا مُشْرِكًا أَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَمْنَعُهُ اللَّهُ بِإِيمَانِهِ وَأَمَّا الْمُشْرِكُ فَيَقْمَعُهُ اللَّهُ بِشِرْكِهِ وَ لَكِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ كُلَّ مُنَافِقٍ الْجَنَانِ عَالِمِ اللِّسَانِ يَقُولُ مَا تَعْرِفُونَ وَ يَفْعَلُ مَا تُنْكِرُونَ .^٥

٤. حرف زدن منافق اینگونه است ؛

وَ اجْعَلُوا اللِّسَانَ وَاحِدًا وَ لِيَحْزُنِ الرَّجُلُ لِسَانَهُ فَإِنَّ هَذَا اللِّسَانَ جَمُوحٌ بِصَاحِبِهِ وَ اللَّهُ مَا أَرَى عَبْدًا يَتَّقِي تَقْوَى تَنْفَعُهُ حَتَّى يَحْزُنَ لِسَانَهُ وَ إِنَّ لِسَانَ الْمُؤْمِنِ مِنْ وَرَاءِ قَلْبِهِ وَ إِنَّ قَلْبَ الْمُنَافِقِ مِنْ وَرَاءِ لِسَانِهِ لِأَنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَكَلَّمَ بِكَلَامٍ تَدَبَّرَهُ فِي نَفْسِهِ فَإِنْ كَانَ خَيْرًا أَبْدَاهُ وَ إِنْ كَانَ شَرًّا وَارَاهُ وَ إِنَّ الْمُنَافِقَ يَتَكَلَّمُ ...^٦

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا تَكَلَّمَ ذَكَرَ... وَالْمُنَافِقُ إِذَا تَكَلَّمَ لَعَا.^٧

^٣ . صبحی صالح ، ج ١ ، قصار ٤٥ ، ص ٤٧٧

^٤ . مستدرک الصحيحین ، ج ٣ ، ص ١٢٩

^٥ . صبحی صالح ، ج ١ ، نامه ٢٧ ، ص ٣٨٥

^٦ . صبحی صالح ، ج ١ ، خ ١٧٦ ، ص ٢٥٣

^٧ . تحف العقول ، ص ٢١٢

۵. توصیف منافق

خطبه ۱۹۴

و من خطبة له عليه السلام يصف فيها المنافقين نَحْمَدُهُ عَلَى مَا وَفَّقَ لَهُ مِنَ الطَّاعَةِ وَ دَادَ عَنْهُ مِنَ الْمَعْصِيَةِ وَ نَسَأَلُهُ لِمَنْتِهِ تَمَاماً وَ بِحَبْلِهِ إِعْتِصَاماً وَ نَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ خَاضَ إِلَى رِضْوَانِ اللَّهِ كُلِّ غَمْرَةٍ وَ تَجَرَّعَ فِيهِ كُلَّ غُصَّةٍ وَ قَدْ تَلَوْنَ لَهُ الْأَدْنُونَ وَ تَأَلَّبَ عَلَيْهِ الْأَقْصُونَ وَ خَلَعَتْ إِلَيْهِ الْعَرَبُ أَعْنَتَهَا وَ ضَرَبَتْ إِلَى مُحَارَبَتِهِ بُطُونَ رَوَاجِلِهَا حَتَّى أَنْزَلَتْ بِسَاحَتِهِ عَدَاوَتَهَا مِنْ أُبْعَدِ الدَّارِ وَ أَسْحَقِ الْمَزَارِ أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ أَحْذِرْكُمْ أَهْلَ النِّفَاقِ

۱- فَاِنَّهُمْ الضَّالُّونَ الْمُضِلُّونَ

و الضالون المضلون الذين يضلون أنفسهم و يضلون غيرهم^۸

هم خودشان گمراهند و هم دیگران را به گمراهی می کشانند.

۲- وَ الزَّالُّونَ الْمَزْلُونَ

هم خودشان در لغزش اند و هم دیگران را به لغزش می کشانند.

۳- يَتَلَوْنُونَ أَلْوَاناً

تفاوت يتلونون با يفتنون اين است كه اولی به رنگارنگ بودن ظاهری آنها اشاره دارد و دومی به رنگارنگ بودن در رفتار آنها اشاره دارد .^۹ أى يتغيرون فى أقوالهم و أفعالهم من حال إلى حال بحسب تبدل أهوائهم الفاسدة فيلاقون كلا بوجه و لسان غير الآخر.^{۱۰}

^۸ . شرح ابن ابی الحديد ، ج ۱۰ ، ص ۱۶۶

^۹ . مكارم شیرازی ، ناصر ، پیام امام امیرالمومنین علیه السلام ، ج ۷ ، ص ۶۰۷

^{۱۰} . منهاج البراعه خویی ، ج ۱۲ ، ص ۱۷۶

۴- وَيَفْتَنُونَ إِبْتِنَانًا

يَتَشَعَّبُونَ فِي أَقْوَالِهِمْ وَ أَعْمَالِهِمْ وَ يَتَفَنُونَ فِي مَكْرِهِمْ وَ خَدَائِعِهِمْ...^{۱۱}

۵- وَيَعْمِدُونَكُمْ بِكُلِّ عِمَادٍ

یعمدونکم از ریشه عمد به معنای ستون زدن است و منظور آن است که آنها از هر وسیله ای بر ضد شما استفاده می کنند .^{۱۲}

۶- وَيَرْصُدُونَكُمْ بِكُلِّ مِرْصَادٍ

إن المنافقين يعيشون في حالة رقابة عليكم ليجدوا نقاط الضعف التي منها يستطيعون إضلالكم و الانحراف بكم...^{۱۳}

آنها پیوسته در کمین هستند تا از هر فرصتی برای ضربه زدن به شما استفاده کنند .^{۱۴}

۷- قُلُوبُهُمْ دَوِيَّةٌ

یعنی دلهایشان فاسد است از نفاق و شك، چنانکه در قرآن مجید وصف کرده منافقین را «فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا»

در مجمع البیان در تفسیر آیه فرموده : شك در دین و نفاق، مرض نامیده شده زیرا که مرض خروج از حد اعتدال است و بدن ما دامی که آفت رسیده نباشد صحیح و سوي می باشد و همچنین قلب ما دامی که آفت رسیده نباشد از شك صحیح و سالم است.^{۱۵}

۸- وَصَفَاحُهُمْ نَقِيَّةٌ

---

۱۱ . شرح نهج البلاغه ، موسوی ، سید عباس ، ج ۳
۱۲ . مکارم شیرازی ، ناصر ، پیام امام امیرالمومنین علیه السلام ، ج ۷ ، ص ۶۰۷
۱۳ . شرح نهج البلاغه ، موسوی ، سید عباس ، ج ۳ ، ص ۳۷۴
۱۴ . مکارم شیرازی ، ناصر ، پیام امام امیرالمومنین علیه السلام ، ج ۷ ، ص ۶۰۸
۱۵ .

صفاح جمع صفح به معنای پهنه ی کاغذ یا صورت می باشد و اشاره است به اینکه ظاهر آنها پاک و درونشان آلوده است .^{۱۶} در سوره منافقون آیه ی ۴ آمده است ؛ وَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ

۹- يَمْشُونَ الْخَفَاءَ

آرام آرام و پنهانی حرکت می کنند.

۱۰- وَ يَدْبُونَ الضَّرَاءَ

«دَبَّ النَّمْلُ دَبِيحًا» مورچه آهسته راه رفت. این را مثل می آورند بکسی که حيله می زند بر فiqش

و می گویند: هو يدب له الضراء.^{۱۷}

۱۱- وَ صَفُّهُمْ دَوَاءَ

اشاره به چرب زبانی منافق است .^{۱۸} الْمُنَافِقُ وَقِحْ غَبِيٍّ ، مُتَمَلِّقٌ شَقِيٍّ .^{۱۹}

۱۲- وَ قَوْلُهُمْ شِفَاءَ

اشاره شیرین زبان بودن منافق دارد . الْمُنَافِقُ قَوْلُهُ جَمِيلٌ ، وَ فِعْلُهُ الدَّاءُ الدَّخِيلُ .^{۲۰}

۱۳- وَ فِعْلُهُمُ الدَّاءُ الْعِيَاءَ

برخلاف اینکه خوب حرف می زنند ، در کردار طوری عمل می کنند که برای اعمالشان علاجی

نیست . أَلْمُؤْمِنُ قَلِيلُ الْكَلَامِ كَثِيرُ الْعَمَلِ ، وَ الْمُنَافِقُ كَثِيرُ الْكَلَامِ قَلِيلُ الْعَمَلِ .^{۲۱}

^{۱۶} . مکارم شیرازی ، ناصر ، پیام امام امیرالمومنین علیه السلام ، ج ۷ ، ص ۶۰۷

^{۱۷} . شریف رضی، محمد بن حسین، علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، و مدرس وحید، احمد. بدون تاریخ. شرح نهج البلاغة (مدرس وحید). قم - ایران: احمد مدرس وحید. ج ۱۲ ، ص ۱۰۰

^{۱۹} . غرر الحكم : ۱۸۵۳ . منافق بی حیایی کردن و چاپلوسی بدبخت است.

^{۲۰} . غرر الحكم : ۱۵۷۸ . منافق گفتارش زیبا و کردارش بیماری درونی است.

^{۲۱} . مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل ، ج ۹ ، ص ۱۸ - تحف العقول، ص ۳۹۷

ایمان اعتقاد قلبی و اقرار زبانی و عمل به وظایف است بر این اساس آن که هر سه را دارا است مؤمن و هر که هر سه را فاقد است کافر است و هر کس اقرار زبانی (به دروغ) دارد ولی اعتقاد قلبی ندارد منافق و هر کس اعتقاد قلبی و زبانی دارد ولی در عمل کوتاهی می‌کند فاسق است.^{۲۲}

۱۴- حَسَدَةُ الرَّخَاءِ

إِنَّ تَمَسَّسَكُمْ حَسَنَةً تَسُوهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا ...^{۲۳} . إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَغِيبُ وَلَا يَحْسُدُ وَالْمُنَافِقُ يَحْسُدُ وَلَا يَغِيبُ.^{۲۴}

۱۵- وَأَمَّا الْبُلَاءُ

و مؤکدو البلاء إذا وقع واحد من الناس في بلاء أكدوه عليه بالسعایات و النمائ و إغراء السلطان به^{۲۵} ... وقتی دردمند در جامعه می بینند عملی انجام می دهند تا بر در او افزوده شود .

۱۶- وَأَمَّا الْبُلَاءُ

پیوسته تخم ناامیدی در دل مردم می کارند .

۱۷- لَهُمْ بِكُلِّ طَرِيقٍ صَرِيعٌ

طریق کنایه از مقصد و مکر و حيله . صریع کنایه از کثرت کشتگان و اذیت شدنگان از مکرو حيله آنها .

۱۸- وَأَلَى كُلِّ قَلْبٍ شَفِيعٌ

هر کس را به نحوی فریب می دهند .

۱۹- وَأَلَى كُلِّ شَجْوٍ دُمُوعٌ

^{۲۲} . حسینی شاه عبدالعظیمی، تفسیر اثنی عشری، ۱۳۶۳ش، ج ۱۳، ص ۱۷۷؛ قرآنی، تفسیر نور، ۱۳۸۳ش، ج ۱۰، ص ۵۰.

^{۲۳} . ۱۲۰ آل عمران

^{۲۴} . کافی، ج ۲، ص ۳۰۷

^{۲۵} . شرح ابن ابی الحدید، ج ۱۰، ص ۱۶۸

کنایه از تظاهر به درد و ناراحتی هنگام بروز هر غم و غصّه‌ای برای جامعه است تا با اشک تمساح به اهداف خویش دست یابند گرچه واقعاً ناراحت نیستند و اهل خوشگذرانی‌اند.^{۲۶}

پیامبر صلی الله علیه و آله : بُكَاءُ الْمُؤْمِنِ مِنْ قَلْبِهِ ، وَ بُكَاءُ الْمُنَافِقِ مِنْ هَامَتِهِ.^{۲۷}

عنه صلی الله علیه و آله : الْمُنَافِقُ يَمْلِكُ عَيْنِيهِ يَبْكِي كَمَا يَشَاءُ.^{۲۸}

۲۰- يَتَقَارَضُونَ النَّشَاءَ

پیوسته مدح و ثنا به هم وام می دهند .

۲۱- وَيَتَرَاقِبُونَ الْأَجْرَاءَ

در هر مجلسی از یکدیگر تعریف میکنند و منتظرند که در مقابل هم جبران شود و از اینها تعریف به عمل آید.^{۲۹} پس اشاره به این مطلب هم هست که در هیچ کاری بی ریا و خالص عمل نمی کنند و همواره منتظر خدمت در برابر خدمت هستند یعنی بی توقع هیچ کاری انجام نمی دهند .^{۳۰} در قرآن کریم آمده است : يَرَاؤُنَ النَّاسَ ؛ عبادت خود را به مردم می نمایانند .^{۳۱}

۲۲- إِنْ سَأَلُوا الْأَحْقَوَا

نیاز انسانها به یکدیگر قابل انکار نیست و گاه این نیاز سبب می‌شود که انسان چیزی یا حلّ مشکلی را از دیگر بخواهد؛ ولی اصرار کردن، کار زشتی است، زیرا ممکن است طرف نخواهد یا نتواند آن کار را انجام دهد و با آن خواسته موافقت نماید و از اصرار شرمنده و ناراحت شود. قرآن مجید در اوصاف مؤمنان نیازمند و تهی‌دست می‌فرماید: «لَا يَسْتُلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا»^{۳۲}

^{۲۶} . علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، خاقانی، محمد، و بنیاد نهج البلاغه. ۱۳۷۶. جلوه‌های بلاغت در نهج البلاغه. ۱ ج. تهران - ایران: بنیاد نهج البلاغه. ص ۲۰۴.

^{۲۷} . کنز العمال : ۸۵۰ ، گریه مؤمن از دل اوست و گریه منافق از سرّش.

^{۲۸} . کنز العمال : ۸۵۴

^{۲۹} . مکارم شیرازی ، ناصر ، پیام امام امیرالمومنین علیه السلام ، ج ۷ ، ص ۶۱۱

^{۳۰} . مکارم شیرازی ، ناصر ، پیام امام امیرالمومنین علیه السلام ، ج ۷ ، ص ۶۱۱

^{۳۱} . ۱۴۲ نساء

^{۳۲} . ۲۷۳ بقره

آنها هرگز با اصرار چیزی از مردم تقاضا نمی‌کنند»^{۳۳}؛ ولی منافقان می‌خواهند به مقصود خود برسند، هرچند دیگری را مأخوذ به حیا کنند و مجبور سازند که برخلاف میلش عمل کند.

۲۳- وَإِنْ عَذُّوْا كَشَفُوْا

یعنی در ملامت و توبیخ (عذل) کسی بصدق و نصیحت نمی‌باشند بلکه به دنبال پرده برداری و عیب جوئی هستند. الْمُنَافِقُ لِنَفْسِهِ مُدَاهِنٌ، و عَلَى النَّاسِ طَاعِنٌ.^{۳۳}

۲۴- وَإِنْ حَكَمُوا أَسْرَفُوا

اگر در حق کسی حکم بنمایند از حدّ و حقّ درگذرند، یعنی اگر منافق بولایت برسند اسراف نموده و از حدّ در گذرد بظلم و ستم، حکم بیجا و ناحقّ میکنند، در خوراک و پوشاک اسراف ورزند مانند معاویه و عمرو عاص و ابو موسی اشعری.

قرآن مجید درباره بعضی از منافقان می‌گوید: «وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِنُفْسِهِ فِيهَا وَ يُهْلِكَ الْحَرْثُ وَالنَّسْلُ وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ» «هنگامی که به مقامی می‌رسد در راه فساد در زمین گام برمی‌دارد و سعی دارد زراعتها و چهارپایان را نابود کند (با اینکه می‌داند) خدا فساد را دوست ندارد».^{۳۴}

۲۵- قَدْ أَعْدَوْا لِكُلِّ حَقٍّ بَاطِلًا

امام علیه السلام در این بخش از خطبه که بخش پایانی است، اشاره مهمی دارد به اینکه منافقان با برنامه‌ریزی کامل به سوی اهداف خود پیش می‌روند و برای حلّ هر مشکلی از مشکلات خود چاره‌ای اندیشیده و برای نابود کردن مخالفان برنامه‌ریزی نموده‌اند، می‌فرماید: «آنها در برابر هر حقی باطلی آماده ساخته‌اند، و در برابر هر دلیل محکمی، شبهه‌ای و برای هر زنده‌ای قاتلی، و برای هر دری کلیدی، و برای هر شبی چراغی تهیه کرده‌اند»؛ (قد أعدوا لكلّ حقّ باطلا، و لكلّ قائم مانلا،

^{۳۳} . غرر الحکم : ۲۰۰۸ .

^{۳۴} . ۲۰۵ بقره

و لِكُلِّ حَيٍّ قَاتِلًا، و لِكُلِّ بَابٍ مِفْتَاحًا، و لِكُلِّ لَيْلٍ مِصْبَاحًا). در این پنج جمله با توجه به واژه «أعدّوا» (- آماده کرده‌اند) امام علیه السلام از این حقیقت پرده برمی‌دارد که منافقان، همه مسائل مثبت جامعه را زیر نظر می‌گیرند و برای تخریب آن برنامه‌ریزی می‌کنند و برای بن‌بست‌هایی که بر سر راه دارند راه‌حلهایی در نظر می‌گیرند تا بتوانند درهای بسته را بگشایند و موانع را از راه بردارند .

۳۵

۲۶- وَ لِكُلِّ قَائِمٍ مَانِلًا

به شبهه ها می خواهند هر امر مستقیمی را کج کنند . ۳۶

۲۷- وَ لِكُلِّ حَيٍّ قَاتِلًا

حی اعم است از زنده بودن در مورد انسان بلکه هر امر زنده کننده ای در جامعه منظور است مثل هدایت . ۳۷

۲۸- وَ لِكُلِّ بَابٍ مِفْتَاحًا

برای هر دری از ضلالت و گمراهی کلیدی تهیه کرده اند .

۲۹- وَ لِكُلِّ لَيْلٍ مِصْبَاحًا

لَیل استعاره از هر امر مشکل . صباح استعاره از تدبیر و حيله مانند حيله ی عمرو بن عاص . ۳۸

۳۰- يَتَوَصَّلُونَ إِلَى الطَّمَعِ بِالْيَأْسِ لِيُقِيمُوا بِهِ أَسْوَاقَهُمْ

۳۵ . مکارم شیرازی ، ناصر ، پیام امام امیرالمومنین علیه السلام ، ج ۷ ، ص ۶۱۴
 ۳۶ . شریف رضی، محمد بن حسین، علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، و مدرس وحید، احمد. بدون تاریخ. قم . ج ۱۲ ، ص ۱۰۱
 ۳۷ . شریف رضی، محمد بن حسین، علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، و مدرس وحید، احمد. بدون تاریخ. قم . ج ۱۲ ، ص ۱۰۱
 ۳۸ . شریف رضی، محمد بن حسین، علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، و مدرس وحید، احمد. بدون تاریخ. قم . ج ۱۲ ، ص ۱۰۲

متوصل می شوند به طمع به اظهار یاس .^{۳۹} خود را بی طمع به دنیا جلوه می دهند و ابراز زهد می کنند . با بازار گرمی کنند و مردم را فریب دهند.

۳۱- وَيُنْفِقُوا بِهِ أَغْلَاقَهُمْ

جمع علق هر چیز نفیس مقصود نیرنگهای آنهاست که در ظاهر بسیار زیبا جلوه میکند .^{۴۰}
و ینفقوا به أعلاقهم : أي لكي يجعلوا نفائس متاعهم نافقة . و أعلاقهم كناية عن نفاقهم .^{۴۱}

۳۲- يَقُولُونَ فَيُشَبِّهُونَ

حق را باطل جلوه می دهند .

۳۳- وَيَصِفُونَ فَيَمَوْهُونَ

وصف باطل را آرایش می دهند .

۳۴- قَدْ هَوَّنُوا الطَّرِيقَ

راه را سهل و آسان نشان می دهند .

۳۵- وَأَضْلَعُوا الْمَضِيقَ

به کج روی می کشانند.

أي عوجوه و أمالوه و هو ضلع أي مائل و ضلع بفتح اللام أي معوج خلقة

مضيق : تنگ . ضلعه اماله و الخطوات اثقلته اقرب ؛ او را میل داد ، امرهای بزرگ او را سنگین نمود^{۴۲}

۳۶- فَهُمْ لَمَّةُ الشَّيْطَانِ

^{۳۹} . شریف رضی، محمد بن حسین، علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، و مدرس وحید، احمد. بدون تاریخ. قم . ج ۱۲ ، ص ۱۰۲

^{۴۰} . فرهنگ نهج البلاغه

^{۴۱} . منهاج البراعة راوندی ، ج ۲ ، ص ۲۸۴

^{۴۲} . قاموس نهج البلاغه

تبعه ى شيطان اند . و اللمة : الجماعة و الاصحاب بين الثلاثة الى العشرة.

٣٧- وَحُمَةُ النَّيِّرَانِ أُولَئِكَ

و الحمة : سم العقرب و ضيرها، و الاصل حمى أو حمو، و الهاء عوض. ^{٤٣}

٣٨- حِزْبُ الشَّيْطَانِ إِلَّا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ. ^{٤٤}

---

^{٤٣} . منهاج البراعه راوندی ، ج ٢ ، ص ٢٨٥

^{٤٤} . صبحی صالح ، ج ١ ، خ ١٩٤ ، ص ٣٠٧